

TAMMI

Kristiina VUORI

Disa Hannuntytär

Kristiina
VUORI

Disa Hannuntytär

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI

HELSINKI

Tämän romaanin kirjoittamista ovat tukeneet
Taiteen keskustoimikunta ja Tammen rahasto.

© Kristiina Vuori ja Kustannusosakeyhtiö Tammi 2014
ISBN 978-951-31-7638-9
Painettu EU:ssa

*Kynäpirkoille.
Tiedätte kyllä, miksi.*

Pyhäncorvan kartano

Anno Domini 1396

Pyhäncorvan rälssitilan isäntä Martti Björnipoika oli iso mies. Niin iso, ettei hurjaluontoisinkaan tapelupukari olisi syyttä suotta haastanut riitaa hänen kanssaan. Vaikka kuluneet vuodet olivat auranneet syvät uurteet hänen kasvoihinsa, rintakehä oli edelleen tynnyrimäinen, käsivarret kuin liikaa nousseet ruislimput. Jos karhumainen olemus ei riittänyt varoitukseksi, juuri nyt sen teki miehen kourassa roikkuva pitkä nahkavyö.

Disa Hannuntytär ei saanut katsettaan irti tuosta vyöstä. Sen kupariset koristenastat ja leveä, hopeoitu solki kimalsivat tulisijan kajossa. Pahaenteisesti. Pilkaton. Muistoja tuoden, kaikuja kivusta ja nöyryytyksestä.

”Polvillesi, vaimo. Nyt heti.”

Ei, Disa ajatteli, ei enää koskaan. Kielto kajahteli hänen päänsä sisällä kovana ja uhmakkaana, sellaisena jona se ei koskaan rohkenisi ylittää hänen huuliaan. Kun miehen varjo lankesi Disan ylle, hän oli jo polvillaan väentuvan laotalattialla, siinä tuttuakin tummassa asennossa. Sitten oli vain hiljaisuus. Odottaessaan pääriipuksissa hän ei nähnyt miehensä kasvoja eikä sitä lähes tuskaiselta näyttävää ilmettä, joka väärästi Martti Björnipojan piirteet.

Mies löisi aivan pian, satuttaisi vaimoaan, mutta näytti siltä kuin olisi kättänsä kohottaessaan haavoittanut myös itseään.

Oli päiviä jolloin nöyryys pelasti. Alistuneena kumartunut pää, vaitonainen suu ja maahan luotu katse. Tänään niin ei käynyt.

Ensimmäinen isku osui oikeaan olkaan, toinen yläselkään. Aloitus oli aina haparoiva, lyönnit sen verran kokeilevia, että Disa onnistui pysyttelemään polvillaan. Tänään miestä ei näyttänyt kihti vaivaavan, vain liiaksi nautittu Malvasia-viini sai kurittavan käden osumaan välillä harhaan. Silti ei mennyt tiimaakaan, kun ensimmäinen parahdus pakeni Disan kurkusta. Lyönnit eivät tauonneet, ne jysähtelivät Disan selkään ja kylkiin, pudottivat hänet lopulta kontilleen. Pian, aivan pian saapuisi todellinen tuska.

Oli pakko kestää. Kun puoliso oli tällä tuulella, hän purkaisi kiukkunsa ja pettymyksensä johonkuhun, eivätkä siinä pelkät palkolliset riittäisi. Mies halusi satuttaa huonekuntaansa, lähimpiään. Disa oli siinä pelissä aina ensimmäinen maalitaulu, ja niin piti ollakin, sillä seuraavana vuorossa oleva maali ylettyi Disaa vain rinnankorkeudelle ja saattaisi särkyä heikommistakin iskuista.

Pari viimeistä lyöntiä olivat niin rajuja, että Disan kädet pettivät ja hän kaatui vatsalleen. Pahin mahdollinen paikka. Hän yritti kammata itsensä takaisin polvilleen, mutta sitten osui ensimmäinen potku, jysäytti ilmat keuhkoista ulos. Tällä kertaa hän kuolisi. Lähtisi manalaan ilman rippiä ja synninpäästöä. Ajatuksen olisi pitänyt herättää hänessä syvää pelkoa, mutta kipu oli pelkoa väkevämpi.

Todellinen kauhu tuli vasta myöhemmin. Sitten, kun sulitettu nuoli värisi herra Martti Björninpojan kurkussa.

Disa käänsi päätään, ja yhä lattialla maaten hän näki. Kyn-

nyksellä seisoi Viljami Martinpoika nuoret kasvot kalpeina ja nykivinä, mutta pojan kohotetuissa käsissä oleva jousi ei vapissut. Ainoastaan sen juuri vapautettu jänne liikkui, helähti vielä viimeisen kerran. Poika ei ollut yhtätoistakaan, mutta jousen jännitti kuin aikamies.

Ja vasta nyt Disa todella havahtui, ymmärsi näkemänsä ja sen mitä siitä seuraisi. Hän katsoi tulevaisuuteen, ja se oli pelkkä pimeä kuilu, jonka pohjalla huusivat Isä Jumala ja kaikki hänen pyhimyksensä. Huusivat rikoksista mustinta, isänmurhaa.

II

Pako

AD 1396

KOKEMÄELTÄ TURKUUN

”Kauppasaksat, nehän tiedetään”, Martti Björninpojan veli herra Erik sihahti, ja ääni toi Disan mieleen ärsytetyn kyyn. ”Ei ihme, että pojasta on varttunut tuollainen Herraa pilkkaava helvetin lapsi, kun emänpuoleinen suku on pelkkiä ahneita villakauppiaita. Surmata nyt oma isänsä!”

Disa kohotti päätään ja hänen heijaava liikkeensä pysähtyi ensimmäistä kertaa sen jälkeen, kun hänet oli tyrkätty Pyhäncorvan päätuvan rahille tahdottomaksi mytyksi. Martin kalmo oli vasta viety laudoille saunaan, kun Disa jo aavisti asemansa horjuvan. Ennen oli puolison arvovalta suojellut häntä kaikkein silmiinpistävimmältä halveksunnalta, mutta nyt tuota haarniskaa ei enää ollut. Toki Disa kesti itseensä kohdistuvan ylenkatseen, mutta ei rakkaimpiinsa. Pilkatkoon kyty Disaa, mutta ei hänen sukuaan, isää ja veljiä, jotka uurastivat kartuttaakseen perheensä vaurautta.

Kuin haistaen kapinan Erik Björninpoika lakkasi harppomasta edestakaisin ja pysähtyi aivan kälynsä eteen. Disan leuka painui kiireesti takaisin rintaa vasten. Hän alkoi taas keinua, ja sen myötä hänessä hiipui epämääräinen uhma, joka tänään oli jo toistamiseen ollut vähällä nousta. Turhaa kaikki. Hänestä ei olisi vastusta orpanoilleen. Tuttu turtumus hiipi jäseniin, muutti Disan sumuksi, jolla ei ollut tahtoa, ei mielipiteitä, ei sanoja eikä aja-

tuksia. Ja jos ei ollut ajatuksia, ei ollut myöskään tunteita. Se juuri olikin siunaus. Tunteeton turtumus. Ainoa suojakilpi, jonka Disa rohkeni nostaa eteensä.

Ennen oli ollut toisin, niihin aikoihin, kun Disa oli yhä ollut lapsi ja asunut Turussa joenvarren isossa kivitalossa. Silloin Disa oli juoksennellut pitkin kujasia vannetta pyörittäen, soittanut kukkopilliään kovaa ja huoletta. Silloin hän ei ollut arastellut. Silloin hän oli tiennyt olevansa osa perhettä vaikka äiti olikin menehtynyt pikkuveljeä synnyttäessään ja isä Hannu Vadmalia ei juuri näkynyt, sillä tämä ahersi päivänkoitosta auringonlaskuun toripuodeissaan.

Lapsuuden ensimmäinen tumma hetki koitti vasta sitten, kun isä tavoistaan poiketen saapui tyttärensä luo kesken touhukkaan arkipäivän. Hannu Vadmal käyttäytyi oudon juhlavasti, tarkkaili Disaa tummilla silmillään eikä hymyillyt, vaikka Disa rallatteli hassunkimeällä äänellään ”ping pong, kissa hyppäsi yli padon, ping pong” vaan pyysi häntä keräämään kaikki lelunsa ja kasaamaan ne lavitsalleen. Vuoteen yllä seinällä riippui pieni puukrusifiksi, ja isän iso kämmen ohjasi Disan lempeästi polvistumaan sen eteen. Isä selitti, että oli tullut aika luopua lapsuudesta ja sen leikeistä, peittää paljas pää myssyllä, hylätä lapsellinen kolttu ja pukeutua sen sijaan mekkoon sekä lukea aivan uudenvuoden rukous: ”Tänään, rakas Jumala, olen seitsemän, enkä enää voi leikkiä. Tässä on hyrräni, vanteeni ja nukkeni, pidä ne kaikki, Herra.”

Silloin Disa oli tuuminut, ettei voisi ikinä olla yhtä onneton. Hänen kulunut, molemmista jaloistaan vanunut lollansa ja isoveli Henrikin taitavasti veistämä keppihevonen luovutettiin talon toisille lapsille, Disaa nuoremmille.

Miten väärässä Disa oli ollutkaan! Todellisen onnettomuuden hän kohtasi kolmetoista täytettyään. Silloin hän juhli häi-

tään Pyhänkorvan kartanon isännän, herra Martin kanssa. Istui morsiuspenkkiin kera miehen, joka oli häntä kaksikymmentäviisi talvenkiertoa iäkkäämpi. Monet kielet kalkattivat pahasti, mutta pisteliäinkään pilkka ei hillinnyt herra Martin himoa. Hän oli törmännyt vastikään neidoksi varttuneeseen Disaan tämän isän katupuodissa ja yhden ainoan kerran vilkaistuaan päättänyt saaneensa tarpeekseen muutaman talven kestäneestä leskeydestään, oli aika ottaa uusi vaimo. Disa oli seisonut auki rullatun verkapakan vieressä ja odottanut miehen tekevän päätöksensä. Mutta kankaan sijasta mies ostikin hänet, pystyrintaisen ja leveälanteisen tytön, joka punastui kohdatessaan Pyhänkorvan isännän kiihkeän katseen.

Disa oli itkenyt häepidoissaan, mutta niinhän sitä itkeä tyrski joka ikinen tirkattipäinen morsian. Hän oli valittanut Turusta lähtöä, pelännyt vieraan pitäjän outoja tapoja ja jännittänyt uutta kotiväkeään. Kaikki asioita, jotka oli kohdattava, kun astui miehelään. Seikkoja, jotka pystyi kestäämään ja joihin tottui. Eikä se suuri ikäero tehnyt liitosta onnetonta. Ei, vaan itse miehen luonne. Se mursi Disan, taittoi neidon uljaan varren kumaraan ja tukahdutti rehevän naurun. Vaihtoi toivon tilalle ahdistuksen.

Hätää Disa tunsikin, tällä kertaa ainoan poikansa vuoksi. Yli kymmenen vuodenkiertoa Disa oli ollut vaimo, mutta hänen luontonsa särkemiseen oli riittänyt yksi ainokainen, liiton ensimmäinen vuosi. Sen vieressä ujosta, touhukkaasta nuorikosta oli sukeutunut arasteleva ja huoliensa seittiin takertunut vaitonainen nainen. Pyhänkorvan talossa oli toinenkin nuorikko, Martin nuoremman veljen vaimo, rouva Eliina. Disa oli viattomasti toivonut, että heistä olisi ollut tukea ja turvaa toisilleen, mutta tuo toivo surkastui jo hänen häepidoissaan, kun hän sattumalta kuuli mitä mieltä käly oli uudesta orpanastaan: ”Väritön ja mi-

tätön kuin se karkea maalaissarka, jota nuo saksat kaupittelevat halvoissa puodeissaan.” Ei ollut Disaa syyttämisen, että se ystävyyks ei ehtinyt edes nupulle ennen lakastumistaan. Kälyn pilkka tuntui sitäkin ikävämmältä, kun siinä ei ollut siteeksikään totta. Saksojen puodeissa myytiin hienoimmat kankaat, maalaissarkaa niiden hyllyiltä oli turha etsiä.

Äitiys oli Disan viimeinen oljenkorsi. Tupa täynnä lapsia ei ehtisi surra, ei murehtia. Vaan siinäkin Disa epäonnistui. Ensimmäisenä syntyi poika kuten pitkin, toisena tuli tytär, Tuonelan merkitsemä kalpeaihoinen keiju, joka ei elänyt kapaloikänsä pidempään. Kolmantena luiskahti synnytysoljille pahin epäonnistuminen, napanuoraansa kuristunut pulleajäseninen poika, jonka jälkeen Disa peitti käärinliinoihin vielä kaksi pikkuruista ruumista. Onni onnettomuudessa; mitä vähemmän lapsia, sitä vähemmän pahoinpideltäviä Martilla. Disa ei olisi millään kyennyt suojelemaan viittä poikasta, mutta yhden pojanjässikän hänkin sentään kykeni pitämään poissa isän jaloista.

Koskaan hän ei vain ollut ymmärtänyt epäillä, että poika haluaisi puolustaa äitiään. Disa oli ollut sokea varttuvan poikansa urheudelle. Sokea kymmenvuotiaan taidolle käsitellä jousta.

”Missä Viljami on?” Disa kysyi. Suupielessä aukesi jo kertaalleen umpeutunut ruhje, ja Disa maistoi veren kielellään. Kun kukaan ei vastannut, hän jatkoi: ”Minne te olette vieneet Vilin? Minä vaadin saada tietää. Hän on minun poikani ja tämän kartanon perijä!”

”Isänmurhaaja ei peri yhtään mitään.”

Ääni kuului pöydän päästä, missä rouva Eliina istui korkeaselkäisessä penkissään. Nainen oli pitkä ja hoikka, sirot kädet lepäsivät levollisina ruskean flaamilaisen villan verhoamassa sylissä. Kaikki rouvassa oli ylhäistä ja hienostunutta aina silkkisestä röhhelöhunnusta alas naudannahkasiin hihnakenkiin. Dominalle

ei kelvannut käytetyistä vaatteista ommellut uudet verhoomukset, eivät edes perinnöksi saadut juhlavaateparret. Kaiken piti olla uutta ja mielellään tuotu yli suolameren. Rouva olikin Vadmalin puodin vakinainen asiakas ja käytti häikäilemättä tätä sukulaisuutta hyväkseen. Kun oli tarve saada uutta, rouva sulii kalseasta lähes aurinkoiseksi. Poutasäätä tosin kesti vain kauppojen hieromisen verran. Tottahan toki Disakin rakasti kauniita kankaita ja koristeellisia kirjoituksia, mutta hän ei nauttinut niistä pröysäilläkseen. Hän vain yksinkertaisesti piti kaikesta sievästä, arvosti taiten tehtyä ja osasi myös arvioida työnlaatua. Hyvä kauppias tiesi, mistä hänen puotinsa tavara oli peräisin, kuka sen oli tehnyt ja missä.

Aikovat viedä Viljamilta perinnön, Disa oivalsi. Ja jos poika jäisi perinnöttä, silloin Disankin naimaosa huomenlahjoineen olisi uhattuna. Rouva Eliinan pyrkimys Pyhänskorvan herrattareksi palaisi epäilemättä entistäkin vimmisemmalla liekillä nyt, kun Viljami oli ampunut kohtalokkaan nuolensa pysähtymättä pohtimaan sen seurauksia. Erik Björninpoika oli tietysti kartanon isäntä, mutta mies tekisi kaikessa vaimonsa tahdon mukaan. Sellainen oli omituista, mutta vuosien kuluessa Disa oli todistanut lukuisat kerrat tapahtumia, joissa päättäjänä oli ollut rouva Eliina. Rouva puheli aatoksensa ääneen kuin neuvotellen puolisonsa kanssa, mutta tosi asiassa Erik vain kuunteli ja esitti lopulta rouvansa mietteet ominaan. Niin kävisi nytkin, Disa arvasi, ja kuin vastauksena hänen epäilylleen rouva Eliinan hienopiirteisiltä huulilta vierähtivät ne tuomiota enteilevät sanat, jotka valuttivat tyhjiin kaiken uskon siitä, että suku vetäisi yhtä köyhtä.

”Talvikäräjät ovat viikon päästä Villiön kiltatuvalla ja silloin laamani epäilemättä tuomitsee pojan ankarimman kautta.”

”Ei!”

Disan huuto sai rouvan vain heilauttamaan kättään vähek-

syvästi. ”Me kaikki tiedämme kyllä, mikä on rangaistus isänmurhasta. Verekseltään kiinni jäänyt joutunee teilirattaalle kunnes heittää henkensä.”

”Mutta Viljamihan on vasta kymmenen vuodenkiertoa elänyt! Ei kai lasta voi tuomita kovimman mukaan?”

”Onnistui kuitenkin jousen jännittämään. Sillä mitalla punnittuna poika on aikamies.”

”Pötyä!” Disa kiivastui. Että käly ilkesikin laskea tuollaista luikuria.

Eliina naksautti kieltään. ”Penikka tai ei, teko oli kuitenkin tahallinen. Ja synneistä mustimpia, isänmurha. Sitä et saa sulo-kielelläsikään muuttumaan muuksi. Se tarkoittaa lisäksi, että poikasi menettää kaikki oikeutensa Pyhänkorvaan.” Rouva piti tauon kunnes jatkoi pohdiskelemaan sävyyn: ”Sen sijaan sinun syyllisyytesi, kälyrakas, on vielä harkinnan alainen.”

Jotakin kylmää ja nihkeää tuntui luikertelevan Disan sisuskaluissa. Meni tovi ennen kuin hän tunnisti sen raa'aksi kauhuksi. Emon kauhua poikasensa puolesta. Tuohon alkukantaiseen pelkoon sekoittui heräävä aavistus myös Disaan itseensä kohdistuvasta uhasta. Aikoivat syyttää häntä osallisuudesta, ehkä Viljamin yllyttämisestä. Sellaisesta olisi tuomiona kivittäminen. Disaa värisytti. Jos hänet tuomittaisiin, ei olisi ketään puolustamassa Viljamia. Oli tietysti Disan veljet, mutta meren yli tulleilla kauppa-saksoilla ei ollut sanansijaa Pyhänkorvan asioissa. Kyty pitäisi Viljamin talutusnuorassaan eikä antaisi minkään uhata omistusoikeuttaan Pyhänkorvaan. Sellaisessa menossa nuoren pojan henki ei paljon painaisi. Vaikkei Viljamia tuomittaisi kuolemaan käräjillä, häntä kohtaisi onnettomuus, huono lykky ehkä hevosen kanssa tai epäonni kevättulvan riehaamalla joella. Se riittäisi, ja kaikki siirtyisi silloin Erikille ja Eliinalle.

”Sinun sanasi, käly, meidän todistustamme vastaan.”

”Asia voidaan varmasti sopia!” Se oli pelkkä parkaisu, Disan epätoivoinen yritys estää täydellistä tuhoa.

”Herrani Erik tuskin suostuu rahakorvaukseen. Onhan kyse sentään hänen ainoasta veljestään.” Emännän puhetta, itsetietoista ja välinpitämätöntä aivan kuin olisi ollut kyse hevosen ostamisesta eikä pienen pojan ja hänen äitinsä elämästä. Vasta hurskastelevan vastaväitteensä jälkeen rouva muisti puhuvansa vainajasta ja teki hätäisen ristinmerkin. ”Olkoot pyhimykset hänen sieluparalleen armolliset vaikka hänen vikapäinen poikansa ei sääliin kyennytkään.”

Ahdingossaan Disa pyörähti Erik Björninpoikaan päin ja ojensi anovasti kätensä. Kyty vilkaisi häntä kulmiensa ali, ei virkannut mitään ja pakotti näin vaitonaisuudellaan Disan puhumaan heidän molempien edestä.

”Minulla itselläni ei ole omaisuutta, mutta veljeni auttavat varmasti.” Disan ääni säröili ja hän kompasteli sanoihinsa, niin kiire hänellä oli käännättää herra Erik puolelleen. ”Jos matkustan heti huomisaamuna, ehdin hyvillä rekikeleillä Turkuun ja takaisin vaajaassa viikossa. Kyllä kai te edes sen verran saatatte odottaa ennen kuin ryhdytte mihinkään toimenpiteisiin Viljamin suhteen?”

Rouva Eliina nyppäisi olemattoman pölyhiukkasen hihaltaan ja nyripisti tyytymättömästi ylähuultaan. ”Sinun veljilläsi on omatkin lapset huollettavinaan, käly. En usko, että matkasi kannattaa. Herra Martin hengen korvaamiseen eivät mitkään penningit riitä.”

”Minulla on myötäjäiseni”, Disa muistutti ja yritti tavoittaa herra Erikin karkailevaa katsetta. ”Saatte ne ja lisäksi kaiken sen, minkä veljeni suostuvat lahjoittamaan.”

”Yksi köyhä tila Köyliössä ja soistunut niitty sen kupeessa. Hyvä, että niistä saa edes kymmenysviljat kerättyä. Mutta sinä olet unohtanut jotakin, ystävä hyvä.”

Disa rypisti kulmiaan esittäen epätietoista, yrittäen viivyttää viimeiseen asti sitä, minkä tiesi vääjäämättä olevan tulossa. Rouva Eliina huokaisi kärsimättömästi.

”Sinä olet nyt leski.”

Siinä se tuli. Disa oli leski ja siten hänellä olisi käytettävissään leskeyden turvaksi saatu naimaosa huomenlahjoineen. Martin lahjoittama puolisko Pyhänkorvasta. Vaikka mies ei ollut koskaan ollut luonnoltaan antelias, oli Pyhänkorvan nimeäminen huomenlahjaksi ollut pelkästään järkevää. Martti oli tiennyt, ettei korkean ikänsä vuoksi saisi lapsia enää muiden kuin Disan kanssa. Siten tilan lahjoittaminen leskelle suojeli heidän jälkikasvuun muiden sukulaisten vaatimuksilta. Ja vaateita riittäisi aivan varmasti, kun Erikillä oli kolme potraa poikaa pesää jakamassa, ja näiden lisäksi perintöä kärkekyisi Martin nuorin veli, Lasse Björnipoika, joka asui Köyliössä. Tässä oli nyt Disan kaipaama pakotie ja hänen olisi pakko käyttää sitä, vaikka hänellä ei ollut aikomustakaan luopua Pyhänkorvasta.

”Minä en halaja sukusi omaisuutta, enkä myötäjäisiäsi”, sanoi herra Erik ja tuijotti varsitossujensa teräviä kärkiä kuin kuulostellen niiden mielipidettä.

Disa nielaisi ja vastasi: ”Et, herrani. Sinä haluat huomenlahjaoisuuteni Pyhänkorvasta.”

Sanat solahtivat tuvan hiljaisuuteen kuin kivi lampeen. Ainoat oikeat sanat. Taikasanat, joilla Viljamin henki ostettaisiin. Ainakin hetkeksi, jos nuo kaksi uskoisivat hänen olevan tosisaan, ehkä riittävän pitkäksi aikaa, jotta Disa ehtisi suunnitella pakokeinon. Hänen olisi saatava Viljami pois Pyhänkorvasta, viettävä poika jonnekin turvaan, mahdollisimman kauaksi rouva Eliinan ahnaista juonitteluista ja tulevista talvikäräjistä. Disa ei voisi päästää Viljamia laamannin eteen, jos oli pieninkin mahdollisuus, että tämä tuomittaisiin kuolemaan. Maallisesta rihkamasta Disa

ei niinkään välittänyt. Hän oli valmis luopumaan omasta osuudesta, antamaan myötäjaisensä ja kaiken vähänkin arvokkaan kirstujensa uumenista. Niistä viis, mutta Viljamin perintöä hän ei uhraisi, sillä mitä tulevaisuudesta tulisi, jos pojalla ei olisi toimeentuloa.

Viljamin teko olisi osoitettava silkaksi vahingoksi. Jos se uskotaisiin tahalliseksi konnantyöksi, Viljamin isänperintö olisi menettänyt ja epäilyksen varjo lankeaisi raskaana myös Disan ylle. Silloin Disa menettäisi oikeutensa huomenlahjaansa eikä Viljami pääsisi käsiksi Pyhäncorvaan edes äidinperintönsä kautta. Nyt olisi kuitenkin kiireellisintä päästä pois Erikin ja Eliinan vaikutusvallan ulottuvilta. Lähteä niin kauaksi tai niin korkean tahon luo, etteivät orpanoiden pahat puheet pääsisi uhkaamaan poikaa. Vähintä mitä Disa voisi tehdä, oli huolehtia siitä, että Viljami saisi oikeudenmukaisen tuomion. Olisi pakko olla ovela ja pelata kaikki mahdollinen aika mikä olisi pelattavissa. Esittää tyhmää ja nöyrää, ja sehän onneksi kävisi Disalta helposti vuosien harjoittelun jälkeen.

Rouva Eliina nousi seisomaan, ja Disa tunsi naisen pistävän tuijotuksen ihollaan. Se oli puoliksi voitonriemuinen, puoliksi epäluuloinen, ja Disa joutui keräämään kaikki tahdonrippeensä kyetäkseen istumaan sen edessä ilmeettömin kasvoin.

”Sinä luovutat sekä huomenlahjasi että poikasi perintöosuuden. Vain siten sinä ja Viljami voitte astella vapaina ulos tästä kartanosta. Ilman lahjoituskirjaa te molemmat saatte virua salpojen takana kunnes käräjillä ratkotaan, maksaako tämä rikos Viljamin henkirievun lisäksi myös sinun pääsi.”

Disa nyökkäsi hätäisesti. Hän halusi jo päästä poikansa luo tarkistamaan, että tällä oli kaikki hyvin. Vaikka miten niin voisi olla? Viljamilla ei olisi kaikki hyvin, ei pitkään aikaan, jos koskaan.

”Poikasi on suljettu riiehen. Voit halutessasi viettää yön siellä hänen kanssaan. Toki ymmärrät, ettemme voi sallia Viljamin juoksennella vapaana ennen kuin tämä ikävyys on ratkaistu meitä kaikkia tyydyttävällä tavalla. Lähetän rengin viemään heti viestiä pappilaan kirkkoherra Vilkinille. Se yliopistokoulutuksellaan pöyhkeilevä tolo saa luvan tulla tänne heti aamusella ja painaa sinettinsä lahjoituskirjaan, johon voimme sitten käräjillä pyytää todistusvoimaisen vahvistuksen. No, menehän jo siitä, kälyparka. Riennä ainokaisesi luo.”

Tuskin huomaamatta kipua kyljessään Disa ponnahti jaloilleen, riuhtaisi viittansa seinätapista ja kiiruhti ovelle. Ulkona miespihalla hän pysähtyi ja veti kirpeätä tammikuista pakkasilmaa keuhkonsa täyteen. Ohikulkeva piika nopeutti askeleitaan. Ei tervehtinyt emäntäänsä, ei edes niskaansa taivuttanut.

Milloin tilanne oli päässyt näin pahaksi, että jopa palkolliset halveksivat Disaa? Luultavasti kaksi ajastaikaa sitten, kun rouva Eliina oli anastanut haltuunsa aittojen avaimet. Disa oli valittanut Martille asiasta, häirinnyt miehen rauhaa selkäsauvan uhalakin. Martilla oli ollut paha päivä, kihti oli ajanut miehen ryy-piskelemään, mutta säryistään huolimatta tämä oli käskenyt Eliinan eteensä ja tivannut syytä vaimonsa kärsimälle loukkaukselle. Eliina oli vastannut lakonisesti, että Disa ei ollut enää vakaa emännäntoimissaan. Että avainten siirtäminen pystyvämpiin käsiin olisi kartanolle ja sen kaikille asukeille eduksi. Ja Martti, Disan ainoa tuki – häilyvä ja arvaamaton toki, mutta tuki kuitenkin – oli vain nyökännyt ja pyytänyt kälyään täyttämään tuopin. Siinä kaikki. Martti oli jo elonsa illassa, talven lunta hiuksissaan. Hän ei jaksanut välittää muusta kuin siitä, ettei Disa vaarantanut hänen miehisiyyttään. Disan emännyydellä ei ollut väliä. Ja kuinka olisikaan, kun mies omakätisesti halvensi vaimoaan kurittamalla tätä jokaisesta kuvitellustakin rikkeestä.

Avainten mukana Disa oli menettänyt asemaansa liittyvän kunnioituksen. Avaimettomasta emännästä tuli yhtä mitätön kuin piiasta. Tämän julkisen nöyryytyksen jälkeen kaikki oli uponnut harmaaseen sumuun, mitäänsanomattomaan päivien ketjuun, jossa jokainen aamu oli ollut vain uusi edessä oleva koetelemus. Disa olisi voinut heittää hunnun päästään ja lähteä paimeneen hiukset valtoimenaan, eikä kukaan olisi siitä piitannut. Niin ylenkatsottu hän oli omassa kartanossaan.

Kun piikasen askelten narsketta lumessa ei enää kuulunut, Disa havahtui ja pakotti itsensä ryhdistäytymään. Hänellä olisi vain muutama tiima aikaa suunnitella ja pohtia. Ennen päivänousua hänen ja Viljamin olisi oltava mahdollisimman kaukana Pyhänkorvasta tai muuten huomina voisi olla pojan viimeinen päivänkehrä. Sillä siunaamalla hetkellä, kun Disa olisi laittanut puumerkinsä tilan lahjoituskirjan alle, Viljamin henki ei olisi edes yhden hopeapeningin arvoinen. Rouva Eliina tiesi varmasti, ettei lapsen puolesta tehty lahjoitus päätisi, jos Viljami miehen ikään ehdittyään saisi päähänsä riitauttaa asian. Erik Björninpoika voisi saada Pyhänkorvan kokonaan omakseen vain siten, että perintöosuutensa luovuttaja olisi yksin Disa. Jos Viljami menehtyisi, joko kuolemantuomion, onnettomuuden tai sairauden seurauksena, perisi Disa poikansa osuuden. Ja vasta silloin, Disa arvasi, Eliina rohkenisi kerskata itseään Pyhänkorvan rouvaksi.

Käly ja kyty olivat typeryksiä, jos kuvittelivat Disan luovuttaneen. Itsensä vuoksi hän ei olisi jaksanut taistella ja miksi olisikaan, kun vuosien alistuminen oli syönyt kaiken hänen oman arvontuntonsa. Oli ollut jopa päiviä, jolloin joki oli houkutellut huolimatta kadotukseen joutuvasta sielusta. Itsemurhan tuoma varjo olisi langennut koko suvun ylle, ja juuri se oli tehnyt siitä harkitsemisen arvoisen. Niin häpeällinen rikos olisi hydyttänyt hymyn jopa rouva Eliinan rypyttömiltä kasvoilta. Mutta nyt ei

ollut kyse Disasta. Poikansa tähden hän oli valmis taistelemaan, unohtamaan sen, ettei ollut enää pitkään aikaan tuntenut itseään edes kapisen rakin arvoiseksi.

Nyt tilanne oli muuttunut. Kapisen rakin sijaan oli esiin astunut ainokaistaan suojeleva emo.

*Jotakin kylmää ja nihkeää tuntui luikertelevan
Disan sisuskaluissa. Meni tovi ennen kuin hän
tunnisti sen ra'aksi kauhuksi. Emon kauhua
poikasensa puolesta.*

Disa ei heti ymmärrä näkemäänsä. Hänen puolisonsa herra Martti Björninpojan kurittava käsi on laskeutunut, ja miehen kurkussa värisee nuoli. Kynnyksellä seisoo kymmenvuotias Viljami kasvot kalpeina, kädessään jousi.

Käräjätuomio isänsurmasta voi olla julma, ja kierot, omaisuutta havittelevat sukulaiset tulevat tekemään kaikkensa, jotta tuomio kävisi kovimman mukaan. Vuosikaudet raakaan kotikuriin alistunut Disa havahtuu puolustamaan lastaan. Alkaa huima pako halki melskeisen maan.

Vähitellen heräilee myös Disan kauan nukkunut sydän. Mutta kenelle? Turvaa tarjoava Turun linnanherra Knut Bonpoika Grip on ylimys kannuksiaan myöten, vaikka kapinoikin kuningatarta vastaan. Laivuri Basti saattaa olla pelkkä lurjus, mutta miksi hän ilmestyy Disan elämään aina, kun tämä eniten kaipaa apua?

*Mukaansa imaiseva pakomatka
1390-luvun Suomessa, täynnä rakkautta,
seikkailua ja merirosvoja!*

PÄÄLLYS: MARKKO TAINA | PÄÄLLYKSEN VALOKUVA: PATRIK RASTENBERGER
ISBN 978-951-31-7638-9 | WWW.TAMMI.FI | 84.2

